

Hvad er litteratur- sociologi?

Historisk rids og aktuelle debatter

Litteratursociologien findes ikke (længere) som afgrænset forskningsfelt. Ikke desto mindre lever den litteratursociologiske forskning i bedste velgående. Nogenlunde sådan kan man opsummere konklusionerne på de seneste årtiers sporadiske forsøg på at genoplive eller genaktualisere begrebet litteratursociologi, fra et særnummer i *Critical Inquiry* fra 1988 til James F. Englishs introduktionsartikel i et særnummer af *New Literary History* fra 2010 med den sigende titel “Everywhere and Nowhere: The Sociology of Literature after “The Sociology of Literature””.

Fælles for dem er billedet af litteratursociologi som en slags fortidslevn; med rødder tilbage til Lukács og med en storhedstid i de marxistisk inspirerede 1960-70'ere. Det er et felt med et “image problem”, som English skriver (vi); studiet af litteratur og samfund i en lidt tung og støvet betydning. Samtidig er der også, i de nyere tekster om litteratursociologi, en anerkendelse af feltets aktualitet, dets potentiale for nyorienteringer i litteraturforskningen, men netop *ikke* som ét samlet felt. “There is not one sociology of literature, there are many sociological practices of literature, each of which operates within a particular intellectual tradition and specific institutional context” (421-423), skriver Priscilla Parkhurst Ferguson, Philippe Desan og Wendy Griswold i forordet til *Critical Inquiry*-særnummeret fra 1988. Eller, som Griswold mere poetisk skriver i en artikel fra 1993, det er et “field of flowers rather than a field of battle” (455); præget af blomstrende heterogenitet og uden en samlende kerne eller konflikt, der binder det sammen som felt. English fremhæver ligeledes, hvordan den litteratursociologiske forskningsinteresse i løbet af de seneste årtier er sivet ud og har udkrystalliseret sig i forskellige mere eller mindre etablerede discipliner: er blevet til boghistorie, forlagsstudier og læserstudier og til nyorienteringer inden for medievidenskab, *cultural studies* og litteraturvidenskab, senest bl.a. i form af en ny interesse for litteraturbrug (*uses of literature*). Derfor er den litteratursociologiske forskning stadig “everywhere”, selvom litteratursociologi som institutionaliseret forskningsfelt, med få undtagelser, er “nowhere”.

Men hvis litteratursociologien kan være alt det uden at være begrænset til disse discipliner og skoler, og, selvfølgelig, uden at alt, der foregår inden for de discipliner, nødvendigvis er litteratursociologi – hvad er så litteratursociologi? Nærværende temanummer genopliver termen litteratursociologi for at se på, hvad den kan, nu. Det gør vi vel at mærke i litteraturtidsskriftet *Passage* med en interesse for, hvad litteratursociologien kan gøre for *litteraturstudier* nu, og samtidig med risiko for at bevæge os uden for litteraturvidenskabens traditionelle komfortzoner, ud i et interdisciplinært minefelt. En anledning til at insistere på fortsat at tale om litteratursociologi er netop den dynamik, der indfanges i selve termen: “litteratursociologi” sætter fokus på begrebet *litteratur* – ikke “bøger”, “tekster”, “produkter” eller “medier” – og på litteraturens relation til det sociale, til samfundet. I en artikel fra 1997 indfanger Johan Svedjedal denne dynamik, når han definerer litteratursociologi som studier af “litteraturen i samfundet”, “samfundet i litteraturen” og “litteratursamfundet” (78-79). Tredelelingen synliggør det interdisciplinære potentiale i forskningsfeltet: Litteratursociologi er både litteraturvidenskab i traditionel, værkcentreret betydning og sociologi; det er tekstlæsninger med fokus på sociale strukturer, samfundet i litteraturen; og det er studier af litteraturens sociale betydning, dens rolle og værdi i samfundet. Ikke mindst er det studier af litteratursamfundet: af forlag og forfattere, læsning og læsere, kulturpolitik og litteraturproduktion.

Svedjedal skriver fra afdelingen for litteratursociologi på Uppsala Universitet i Sverige. Miljøet i Uppsala er værd at fremhæve som et af de eneste institutionaliserede forskningsmiljøer i dag med erklæret fokus på termen litteratursociologi. Samtidig er litteratursociologi i nærværende temanummer bredere defineret: Det er forskning, som er alle steder, for at parafrasere English, både geografisk og disciplinært. Det er netop som dette interdisciplinære allemandsland, at litteratursociologien bliver interessant i en bredere diskussion om, hvad litteraturstudier er og kan være, nu. Således er vi interesserede i termen litteratursociologi, ikke bare fordi den sætter fokus på forbindelser mellem litteratur og samfund, i Svedjedals forstand, men også, og i forlængelse heraf, på relationen mellem litteraturvidenskab og samfundsvidenskab. Som sådan er den højaktuel. Termen associerer til en ambition om at gøre litteraturvidenskab til samfundsvidenskab. Det er en tendens, som kan knyttes til en bredere humanistisk legitimeringskrise og til en pågående diskussion om litteraturstudiets (og litteraturens) formål og samfundsrelevans. Litteratursociologien gør potentielt samfundsrelevansen synlig, hvilket kan forklare en ny interesse for litteratursociologisk forskning i en tid med voksende politisk og økonomisk pres for at gøre netop dét: synliggøre litteraturstudier som (samfunds)videnskab, komplet med data, empiri og kvantitative metoder. Det kan også forklare den modstand, som denne forskning af og til møder inde fra litteraturvidenskaben selv. Som English fremhæver, definerer litteraturvidenskaben sig ofte i modsætning til samfundsvidenskaben og de kvantitative metoder, som denne er associeret med; det er ikke en “counting” disciplin, ifølge mange (English, xii). Vi tæller ikke, vi læser. Så hvad skal vi stille op med litteraturinteresseret forskning, som faktisk tæller?

Det er selvfølgelig et forenklet billede af såvel litteraturvidenskaben som sociologien, der tegnes her. Som English også fremhæver, er sociologien, om noget

felt, præget af metodisk diversitet, ligesom litteraturvidenskaben de senere år har åbnet sig for bl.a. kvantitative og etnografiske metoder i studiet af litteraturen og dens bredere kontekster. Litteratursociologien er interessant, fordi den indfanger dynamikken mellem de to fagfelter. Dermed kan den være med til at pege i nye interdisciplinære retninger, mindre som minefelt og mere som frugtbar mark for fremtidig forskning.

Denne artikel genovervejer dette potentiale og tegner udviklingen inden for feltet litteratursociologi. Vi indleder med et overblik over litteratursociologiens historie. Her sporer vi de centrale positioner inden for feltet, og hvordan den litteratursociologiske forskning i de seneste årtier har udviklet sig i relation til, hen imod og i modsætning til andre beslægtede discipliner. Efterfølgende identificerer vi aktuelle udviklinger og diskussioner inden for feltet med løbende anknytning til bidrag i nærværende særnummer. Snarere end at give et udtømmende overblik over forskningsfeltet er det således ambitionen at diskutere, hvad litteratursociologi er i dag – hvor den er, og hvad den kan.

Litteratursociologiens historie

Den litteratursociologiske forskningsinteresse kan spores tilbage til begyndelsen af det 19. århundrede, hvor opfattelsen af litteraturen som en refleksion af samfundet dominerede. Litteratursociologien blev født ud af et miljø blandt franske akademikere, intellektuelle og forfattere, der interesserede sig for “samfundet i litteraturen”, på den måde at litteraturen blev forstået som et samfundsspejl; en tilgang, der kaldes “spejlteorien” (Griswold et al., 428; Vána, 2; Furuland, 27). Det var ikke kun litteraturen og samfundet, men også disciplinerne sociologi og forfattervirksomhed, der spejlede sig i hinanden. Fordi man ud fra spejlbetragtningen mente, at litteraturen gav direkte adgang til samfundsforholdene, fremstod den som højst relevant for forståelsen af det sociale, også uden for litterære kredse. Sociologien som forskningsdisciplin var således allerede inden sin egentlige etablering vævet tæt sammen med skønlitteraturens domæne (Lepénies, 1). Sociologien opstod samtidig med, at skønlitterære forfattere som f.eks. Honoré de Balzac, Gustave Flaubert og Charles Dickens deltog aktivt i udlægningen af samfundet med omfattende realistiske romanskildringer. Ud fra et tilbageblik på denne indledende fase i sociologiens historie bestemte Wolf Lepénies sociologiens grundlæggende udfordring som en udspændthed mellem videnskab og litteratur (7). Det litterære og det sociologiske blik var således ofte to sider af samme sag, eksempelvis når den franske sociolog Émile Durkheim tegnede sine selvmordstyper ud fra litterære karakterer hentet fra Goethes *Faust* (Vána, 9).

Fransk-schweiziske Germaine de Staël omtales ofte som litteratursociologiens *founding mother*, selvom det først var i efterkrigstiden, at litteratursociologien fremkom som et egentligt forskningsfelt med særegen betegnelse. de Staëls udgivelse *De la littérature considérée dans ses rapports avec les institutions sociales* fra år 1800 fik stor indflydelse op gennem det 19. århundrede i dets anskuelse af litteraturen som en direkte effekt af samfundsforholdene. Franskmanden Hyppolite Taine videreudviklede denne tankegang i anden halvdel af 1800-tallet med introduktionen af en

positivistisk tilgang til litteraturen, som efter hans overbevisning kunne forklares til bunds ud fra dens historiske tilblivelsesforhold og forfatterens sociale baggrund. At de Staël også selv skrev romaner, og at Taine havde et nært bekendtskab med den franske naturalist Émile Zola, vidner om livlig udveksling mellem akademiske og litterære miljøer på den tid – i en fælles interesse for den socialhistorieskrivning, som litteraturen fra begge sider blev forbundet med. Sociologien som særskilt forskningsdisciplin opstod samtidig og i dialog med disse “litteratursociologiske” aktiviteter og ligeledes med et positivistisk udgangspunkt – med Auguste Comtes lancering af betegnelsen “sociologi” i 1838 som en grundsten.

I 1900-tallet flyttede den litteratursociologiske interesse mod øst og mod Tyskland. Ungarske Georg Lukács udgav sin historiefilosofiske undersøgelse *Theorie des Romans* i 1916. Det er fortsat “samfundet i litteraturen”, Lukács’ romanteori beskæftiger sig med. Lukács mener, at epikkens former udtrykker en sandhed om menneskets vilkår i en given historisk situation. I det moderne samfund er romanen ifølge Lukács den episke form, der kan give udtryk for det moderne menneskes “transcendentale hjemløshed [Obdachlosigkeit]” (23). Denne såvel marxistisk som hegeliansk inspirerede tanke blev ført videre i den kritiske teoridannelse omkring Frankfurterskolen med Leo Löwenthal, der almengjorde betegnelsen “Literatursoziologie” på tysk og fungerede som bannerfører for en sidestilling af litteratursociologi med ideologikritik.

Forbindelsen mellem roman og verden er for den unge Lukács ikke en simpel refleksion. Virkeligheden er i det moderne netop blevet “kontingent” (72), og romanens totalitetsskabende opgave er gennem bearbejdning og fortolkning at give sammenhæng, hvor der ingen sammenhæng er. Senere marxistisk litteratursociologi tillægger litteraturen mindre agens og anskuer den i højere grad som en passiv afspejling af samfundets materielle basis – i tråd med den tidlige litteratursociologis spejltænkning, nu blot med en mere udviklet teoretisk forklaringsramme og med et eksplicit kapitalismekritisk sigte. I en international sammenhæng er Terry Eagletons *Criticism & Ideology* (1976) skrevet i denne ånd. Herhjemme kan nævnes Peer E. Sørensens *Elementær litteratursociologi* fra 1973 og Peter Søby Kristensens *Litteratursociologi* fra 1976.

Den franske litteratursociologiske tradition blev ført videre af Robert Escarpit, som fra 1950’erne bidrog til en udvidelse og egentlig akademisk institutionalisering af disciplinen. Escarpits *Sociologie de la littérature* (1958) løfter således blikket fra teksten og dens eventuelle spejling af samfundsforhold og ud mod de konkrete og komplekse sammenhænge, som bøger bliver produceret, formidlet og læst i. Bogen fik stor betydning for etableringen af skandinavisk litteratursociologi. Den blev oversat til svensk i 1970 og til dansk i 1972 med forord af Hans Hertel, hvori han søgte en kortlægning af litteraturens kredsløb i Danmark ud fra Escarpits empiriske tilgang. I 1970’erne blev empiriske studier af udvalgte komponenter i det litterære system, f.eks. forlag, bogproduktion og læsemønstre, for alvor udbredt (Griswold, 460). Pierre Bourdieus sociologiske studier af den litterære kultur i 1970-90’erne er ligeledes empirisk baserede, såvel i hans tidlige studier af kulturens reception som i hans senere optagethed af kulturens produktion. Bourdieu bevarer marxismens kritiske brod, men han udvider dens materielle udgangspunkt med et kulturelt: Social status afhænger ikke kun af økonomiske forhold, men også af en tillært evne

til at aflæse samfundets kulturelle koder (Bourdieu 1970; 1979). Moderne specialiserede samfund er ifølge Bourdieu kendetegnet ved en mangfoldighed af felter organiseret omkring specifikke kapitalformer. Bourdieus feltanalyse af det kunstneriske felts opståen og funktion i det moderne Frankrig (1992) inspirerede hurtigt til mange lignende litteratursociologiske studier, og felt- og kapitalbegreberne kaster stadig ny forskning af sig. De er bl.a. blevet appliceret på forlagsbranchen af John B. Thompson i hans omfattende monografier om bogkulturen (2013; 2021), der anskuer bogmarkedet som et felt af særegne, kæmpende aktører struktureret af spændingen mellem økonomisk og symbolsk kapital.¹

Storbritannien kom for alvor med på det litteratursociologiske landkort med etableringen af Centre for Contemporary Cultural Studies i 1964 på Birmingham Universitet. Centret blev afgørende for udviklingen af det tværdisciplinære felt *cultural studies*, der fra begyndelsen havde en både sociologisk og litterær ambition. Som stifteren Richard Hoggart formulerede centrets erkendelsesinteresser: “one is roughly historical and philosophical; another is, yet again roughly, sociological, the third, which will be the most important – is the literary critical” (Wolfson, 47). Raymond Williams var en af de markante forskere, der tegnede feltets retning. Som Bourdieu undersøgte han kulturforbrug i bred forstand og var optaget af de sociale implikationer af kulturbegrebet. *Cultural studies*-traditionen anskuer dog ikke enhver kulturel adfærd som underlagt den herskende klasses smagsregime, bl.a. sporer Dick Hebdige et delvist oprør i subkulturer. I årene omkring 1980 var der i forskellige forskningsmiljøer et ønske om at tage den enkelte kulturforbruger eller kulturelle gruppering alvorligt i egen ret. Hebdiges *Subculture* er fra 1979, og året efter udkom Michel de Certeaus *L'invention du quotidien*, der i endnu højere grad tager hverdagslivets aktørperspektiv på sig som en mulig modstandsform over for systemet. I USA udkom Janice Radways *Reading the Romance* (1984) – et etnografisk læserstudie af en gruppe kvinders ivrige forbrug af romancer i en amerikansk forstad, der straks blev forbundet med Birmingham-skolen, selvom Radway faktisk ikke kendte til den, da hun skrev bogen. Ud over at bidrage til udviklingen af *feminist studies* og *cultural studies* som forskningsdiscipliner i USA fik Radway med tiden også stor betydning for læseforskningsfeltet.²

Det var også i årene omkring 1980, at boghistorie blev etableret som en selvstændig disciplin – først og fremmest i en amerikansk kontekst. Til at begynde med var boghistorikerne primært engagerede i studier af ældre bøger med en særlig interesse for tiden omkring bogtrykkerkunstens udbredelse og indvirkning på sociale forhold, som f.eks. Robert Darntons *The Business of Enlightenment: A Publishing History of the Encyclopédie* (1979) og Roger Chartiers *The Cultural Origins of the French Revolution* (1991). Siden har det boghistoriske felt bevæget sig tættere på moderne tid (Noorda og Marsden) og ud over selve bogproduktionen fattet større interesse for læseren (Griswold et al., 127-28), hvilket Chartiers optagethed af læsningens historie er et tidligt eksempel på. Boghistorie er tæt forbundet med den litteratursociologiske forskningstradition, men skiller sig ud ved et fokus på bogen som medium og historisk objekt snarere end på bøgernes indhold, *litteraturen* eller teksterne. I modsætning til dette er litteratursociologien grundlæggende optaget af relationen mellem (litterær) tekst og materielle såvel som sociale kontekster. Denne forskel

kan dog også kompliceres, idet kræfter inden for det boghistoriske forskningsfelt, såsom D.F. McKenzie og Jerome McGann, fremhæver betydningen af at læse bogens materielle dimensioner sammen med den tekstuelle betydning.³

Historisk set er det litteratursociologiske forskningsfelt altså forbundet med udviklingen af en række andre forskningstraditioner, såsom kultursociologi, *cultural studies* og boghistorie, som alle er i live i dag og rummer forskning, der kan kategoriseres som litteratursociologi. Desuden har litteratursociologien også fundet fodfæste inden for fag som biblioteks- og informationsvidenskab, medievidenskab og forlagsstudier (*publishing studies*), ligesom den stadig har en plads inden for litteraturvidenskab. Det gælder ikke mindst i de nordiske lande, hvor den litteratursociologiske forskningstradition historisk set er stærk. Mange af Bourdieus studier blev således oversat til dansk, svensk og norsk i 1990'erne, og hans forskning har i høj grad defineret den skandinaviske litteratursociologi frem til i dag. Inden for skandinavisk litteratursociologisk forskning har især Sverige en markant tradition. Mens selve betegnelsen litteratursociologi synes at være gået af mode på mange universiteter, har Uppsala Universitet som nævnt i mere end 60 år haft et levedygtigt litteratursociologisk forskningsmiljø. Afdelingen för litteratursociologi i Uppsala blev grundlagt tilbage i 1962 af Lars Furuland, da litteratursociologien netop var ved at blive en etableret disciplin, og er stadig i fuld vigør. Ligeledes pågår der litteratursociologisk forskning på flere andre universiteter i Sverige. Den svenske antologi med titlen *Litteratursociologi*, redigeret af Johan Svedjedal, der først udkom i 1997, vidner om, at forestillingen om litteratursociologiens særegne perspektiv lever videre trods Englishs erklæring om, at vi befinder os "after the sociology of literature".

De seneste årtiers danske litteraturvidenskabelige forskning kan til sammenligning godt give indtryk af, at brugen af betegnelsen litteratursociologi er et overstået kapitel. Der er ikke siden 1980'erne udgivet betydelige forskningspublikationer på dansk med titler, der inkluderer "litteratursociologi".⁴ Hertel fortsatte op gennem 1990'erne med at skrive om litteraturproduktion og bogbranche, ofte ud fra et insider-perspektiv, da han selv var engageret i forlagsverdenen.⁵ Et nyt, samlet litteratursociologisk indspil på dansk er Lars Handestens *Litteraturen rundt. Aktører i det litterære felt* (2018).

Litteratursociologien findes altså stadig, "everywhere", og måske især i Skandinavien, selvom feltet som etableret disciplin kan siges at være "nowhere" (måske bortset lige fra i Uppsala). Nærværende særnummer af *Passage* giver et opdateret bud på nordisk litteratursociologi med bidrag fra Danmark, Sverige og Norge. Samtidig med at nummeret demonstrerer feltets aktuelle relevans, spejler bidragene også den heterogenitet, som bl.a. English og Griswold allerede fremhæver i deres oversigtsartikler: med eksempler på alt fra kvantitative tekstanalyser til kulturkritiske receptionsanalyser og litterært feltarbejde. Når vi i den resterende del af denne artikel forsøger at indkredse det litteratursociologiske forskningsfelt og de aktuelle udviklinger inden for feltet, er det med denne heterogenitet in mente: ikke så meget som et forsøg på at genopfinde feltet som en selvstændig disciplin og mere som et forsøg på at se det litteratursociologiske perspektiv i dets forskellige manifestationer og sammenhænge, hvor det dukker op nu.

Litteratursociologien nu: Hovedlinjer og nyorienteringer i feltet

Baseret på ovenstående oversigt kan vi spore, hvordan litteratursociologiens erkendelsesinteresse er formet af et fokus på samspillet mellem litteratur og samfund. Et spørgsmål i studiet af dette samspil er, i hvor høj grad det ene betinger det andet. Er litteraturen en ren effekt af samfundsforhold og historiske omstændigheder, som spejlteorien antager? Eller har litteraturen en reel indvirkningskraft på det sociale og på historiens gang? Er man optaget af, hvordan samfundet påvirker litteraturen – i den overbevisning, at basis i større eller mindre udstrækning bestemmer overbygning – vil man typisk rette opmærksomheden mod litteraturens produktionsforhold. Er man mere optaget af, hvordan litteraturen påvirker samfundet – i den overbevisning, at litteraturens forestillingsrum er kraftfulde – vil man typisk vende blikket mod receptionsleddet i det litterære kredsløb.

Samspillet mellem litteratur og samfund kan studeres på mange måder og niveauer, deraf litteratursociologiens bredde både når det gælder, hvad der studeres (hvilke tekster og kontekster), og hvordan det studeres (med hvilke metoder og perspektiver). Litteratursociologien er en “amøbe”, skriver Griswold i sin overblikssartikel fra 1993: “it lacks a firm structure but has flowed along in certain directions nevertheless” (s. 455). Nedenfor søger vi at indkredse nogle af disse retninger, som litteratursociologien aktuelt bevæger sig i, på tværs af discipliner. Således forsøger vi at opridsede udviklinger inden for feltet, både hvad angår studieobjekt, dvs. *hvad* litteratursociologien studerer, og metode, dvs. *hvordan* den gør det, inden vi bevæger os ud i en afsluttende diskussion, som angår litteratursociologiens *hvorfor*: hvorfor anlægge et litteratursociologisk perspektiv? Hvad kan det, og hvordan kan det bidrage til nogle mere overgribende udviklinger, vi ser inden for litteraturstudier i dag?

Studieobjektet: Det brede litteraturbegreb og litteratur i kontekst

Som nævnt i indledningen er litteratursociologien afgrænset ved et fokus på netop *litteratur* og litterær kultur i modsætning til f.eks. boghistorie, medievidenskab eller *cultural studies*, som ganske vist kan rumme litteratursociologisk forskning, men som defineres ved et bredere fokus på f.eks. bogmediet eller populærkultur. Netop derfor opfattes litteratursociologien oftest som et felt inden for litteraturvidenskaben. Samtidig skiller litteratursociologien sig ud fra den gængse litteraturvidenskabelige forskning ved sin interesse i litteraturens sociale, økonomiske og institutionelle *kontekster*: litterær produktion, distribution og reception og for samspillet mellem, hvad man traditionelt har betegnet “tekst og kontekst” (Svedjedal, 77).

Ikke mindst kendetegnes feltet ved sit *brede litteraturbegreb*. I sin oversigtsartikel fra 1997 henviser Svedjedal til den opfattelse, at litteratursociologien “ægnar sig at de verk som blev över när den övriga litteraturforskningen tagit sitt” (s. 74) og således ikke afholder sig fra at beskæftige sig med f.eks. populærlitteratur og genrer og tekst kategorier, såsom krimi, romance eller børnelitteratur, som ofte ikke har haft den klassiske litteraturvidenskabs interesse. Svedjedal siger dette med et glimt i øjet, men ikke desto mindre rummer betragtningen et gran sandhed: Når vi studerer litteratur for (også) at studere samfundet, er der intet krav om, at det nødvendigvis skal være *god* eller kanoniseret litteratur.

Det brede litteraturbegreb som et samlingspunkt for litteratursociologien blev introduceret tidligt i litteratursociologiens historie med Löwenthals opfordring i 1948:

“ The academic disciplines which have been traditionally charged with the history and analysis of literature have been caught unaware by the impact of mass literature, the best seller, the popular magazine, the comics and the like, and they have maintained an attitude of haughty indifference to the lower depths of imagination in print. A field and a challenge have thus been left open and the sociologist will have to do something about them. (s. 257)

De tidligere bidrag til litteratursociologien, fra de Staël til Lukács, havde beskæftiget sig med den litteraturhistoriske kanon, men nu – da disciplinen var ved at blive etableret – blev den ledsaget af en radikalt udvidet litteraturforståelse. Escarpit og Radway står som senere pionerer inden for den bevægelse, der så et potentiale i at fokusere ikke bare på den kanoniserede kunst, men på den litteratur og de kulturprodukter, som blev læst og brugt af mange. Der har imidlertid været stærkt delte meninger i den litteratursociologiske forskning om, hvordan man skal forholde sig til det brede litteraturbegreb. Få år før Löwenthals essay rettede Theodor W. Adorno og Max Horkheimer et frontalt angreb på massekulturen, som de i *Oplysnings dialektik* (1944) forkastede som forfladigende og fordømmende kulturindustri (jazz hørte – som en udbredt, folkelig musikform – eksempelvis ind under denne kategori). Denne negative indstilling til populærkulturen har holdt ved i visse dele af den litteratursociologiske forskning op til i dag og lurer f.eks. i Mark McGurls *Everything and Less* (2021), der anskuer Amazons litteraturudbud som en industri af masseproducerede konsumvarer, der henvender sig til laveste fællesnævner i det menneskelige begær efter behovstilfredsstillelse.

Litteratursociologien har interessen for populærlitteratur til fælles med *cultural studies*, og en del nyere forskning i f.eks. bestsellers og bredt læste værker ligger i krydsfeltet mellem de to forskningsfelter.⁶ Desuden omfatter det brede litteraturbegreb også børne- og ungdomslitteraturen, som også ofte har været overset i den almene litteraturvidenskabelige forskningstradition. Det litteratursociologiske perspektiv står således stærkt inden for børnelitteraturstudier, hvor et blik for teksterne materielle dimensioner såvel som de mediale, sociale og institutionelle kontekster ofte bliver særlig relevant. I nærværende nummer er Sarah Myginds artikel om ung forfatterpraksis et eksempel på, hvordan det litteratursociologiske perspektiv kan anlægges på børne- og ungdomslitterære studier.

“Bredden” i litteraturbegrebet går traditionelt på *genre* og det omdiskuterede skisma populærlitteratur versus kvalitetslitteratur, men det kan også handle om *format*. Såvel litteraturvidenskaben som boghistorien har primært beskæftiget sig med *trykte bøger*, men med digitaliseringen bliver det i stigende grad relevant at se på litterær kultur på tværs af formater, medier og platforme. Flere nyere oversigtsartikler om feltet fremhæver netop studier i tværmedialitet og digital litterær kultur som frugtbar fremtidig forskningsgrund for litteratursociologien. Inden for litteraturvidenskaben findes et efterhånden veludviklet forskningsmiljø med fokus

på digital litteratur, men som bl.a. Simone Murray (2018) og Rachel Noorda og Stevie Marsden (2019) påpeger, er der brug for forskning, som ikke bare fokuserer tekstnært på den litteratur, der er “født” digital, eller som omvendt anvender digitale metoder i studiet af (trykt) litteratur, men som også på et kultursociologisk niveau interesserer sig for, hvordan digitaliseringen påvirker litteraturens bredere kontekster: hvordan vi producerer, distribuerer, læser og bruger litteratur. Et vigtigt bidrag i denne sammenhæng er Claire Squires og Padmini Ray Murrays artikel “The Digital Publishing Communications Circuit” (2013), der opdaterer Darntons klassiske model over bogudgivelsens kommunikationskredsløb og adresserer, hvordan digitalisering påvirker relationen mellem bogverdenens forskellige aktører. Simone Murrays *The Digital Literary Sphere* (2018) og John B. Thompsons *Book Wars* (2021) kan ligeledes nævnes som aktuelle bidrag til en diskussion om, hvordan digitaliseringen former det litterære felt. Derudover findes en lang række studier, som stiller skarpt på, hvordan digitaliseringen påvirker specifikke dele af bogkulturen, f.eks. når sociale medier og nye digitale formater resulterer i nye former for læsning og læsekultur, eller når digitaliseringen forbindes med nye vilkår for forfattere og forlag og nye betingelser for litterær produktion og distribution.⁷

Bevægelsen mod de digitale kontekster vidner om, at litteratursociologien ikke bare kendetegnes ved et bredt litteraturbegreb, men også en bred definition af “litterær kultur”, nemlig som en kultur, der aktuelt bevæger sig uden for den trykte bog og de etablerede litterære institutioner – og hvor bøger streames som musik eller Netflix-serier, hvor læsere mødes på Goodreads og Wattpad, og hvor litteraturkritik kan foregå på TikTok såvel som i *Weekendavisen*. Bevægelsen vidner samtidig om en situation, hvor litteraturen og bogkulturen i stadig højere grad bliver integreret i den øvrige mediekultur. Stevie Marsden og Rachel Noorda peger således på relevansen af at se moderne bogstudier i en bredere kontekst af moderne mediekultur og kulturindustri i relation til f.eks. tv-, film- og musikproduktion. Denne tilgang, skriver de, “opens the door for considering the contemporary publishing industry in terms of academic discourses and critical frameworks used by scholars studying different cultural industries” (s. 389). Dermed bliver det muligt at applicere begreber fra den bredere forskning i moderne mediekultur og digital kultur på studiet af litterær kultur og bogkultur.⁸

Således på én gang afgrænset til “litteratur”, men samtidig med et udvidet litteraturbegreb og dermed også et udvidet begreb om den litterære kultur, er litteratursociologien med til at betræde ny grund, ikke bare for litteraturvidenskaben, men også de beslægtede discipliner som medievidenskab og *cultural studies*, der i stigende grad får øjnene op for litteratur, bøger og bogkultur som integrerede dele af den øvrige mediekultur.

Debatteringen og udvidelsen af litteraturbegrebet og den følgende udvidelse af begrebet om litterær kultur betyder samtidig, at litteratursociologisk forskning kan forskyde sig væk fra den tidligere udbredte sammenstilling mellem en enkelt eksemplarisk tekst og en større samfundskontekst. Når litteraturen og den litterære kultur anskues i bred forstand og i den konkrete tilknytning til en bredere virkelighed, får det afsondrede kontekstbegreb også en mindre dominerende status. I de seneste år har kontekstbegrebet mødt decideret modstand. “Sociological absolutism

is grounded in the perspective of a social totality which allows it to know more than the actors it studies know” (Frow, 242), skriver John Frow f.eks. skeptisk i sit bidrag til litteratursociologi-temanummeret af *New Literary History* i 2010. Frow henviser i sin problematisering af det sociale som en totalitet til den franske sociolog Bruno Latour, hvis aktør-netværk-teori (ANT) anskuer det sociale som en dynamisk og uforudsigelig proces, hvor alskens fænomener fortsat formes og omformes af de netværk, de indgår og virker i. Denne forståelse af det sociale opgiver ideen om en bagvedliggende kontekst for i stedet at lade selv små aktører, som f.eks. litterære værker, træde frem som virkningsfulde medskabere i og af det sociale. Litteratursociologiens blik på litteratur og samfund følger således den komplementære udvikling, at hvor litteraturen og den litterære kulturs rækkevidde udvides, så bliver det sociale – i visse forskningsmiljøer – skrumpet ind, så at sige, til et fokus på netværk og mikroprocesser. Derved suppleres ideen om et spejlingsforhold mellem litteratur og socialitet med en større interesse for deres konkrete møder.⁹

Litteratursociologiske tilgange

Et bredt litteraturbegreb – og et bredere begreb om litterær kultur – betyder også en bredere tilgang til, hvad det vil sige at studere litteratur. Den “sociologiske” dimension i feltet kommer således bl.a. til udtryk i samfundsvidenskabeligt inspirerede metoder, der ser ud over litteraturvidenskabens klassiske nærlæsning. Som bl.a. English bemærker, er feltet især forbundet med de kvantitative tilgange som det, der tydeligt skiller den litteratursociologiske forskning ud fra litteraturvidenskaben; ideen om sociologien som en “counting”-disciplin. En kvantitativ tilgang eller det, som Svedjedal benævner det litteratursociologiske “grupp-perspektiv” (s. 86-87), giver mening med tanke på det brede litteraturbegreb: Hvis man skal studere de brede tendenser, må man have et bredt perspektiv, og skal man studere alle tekster, kan man ikke nærlæse alt.

Trods den modstand mod at tælle, som English sporer, har litteraturvidenskaben generelt oplevet en ny interesse for bl.a. computer-assisteret tekstanalyse og “distant reading” og kan endog siges at være foran på området sammenlignet med andre humanistiske discipliner (Murray 2018). Når litteraterne arbejder med digitale metoder, er det imidlertid oftest kvantitativ *tekstanalyse*: med fokus på teksterne snarere end på de sociale og kulturelle kontekster.¹⁰ At også litteratursociologien længe har arbejdet med kvantitative perspektiver, fremhæves i Julia Pennlerts artikel til nærværende nummer, som sporer diskussionen om kvantitative metoder i litteraturvidenskaben tilbage til 1960’erne. Kvantitative studier, statistik og spørge-skemaundersøgelser er en integreret del af den litteratursociologiske værktøjskasse. Mens det kvantitative perspektiv altså ikke er noget nyt, har digitaliseringen for alvor sat skub i denne tendens, ikke mindst fordi digitale medier og platforme gør det muligt at indsamle data om læsning og litteraturbrug, som ikke tidligere har været tilgængelige. En række nyere studier har således demonstreret relevansen af at studere læsevaner med brug af data fra digitale platforme, såsom streamingtjenester som Storytel og Bookbeat, eller fra sociale læse- og skrivesites, som Goodreads eller Wattpad.¹¹ I nærværende nummer eksemplificerer Jens Lohfert Jørgensens og

Jens Bjerring-Hansen og Sebastian Ørtoft Rasmussens bidrag, hvordan digitale metoder til behandling af store mængder tekst kan anvendes i en litteratursociologisk sammenhæng til at studere forbindelser mellem tekster og de sociale omstændigheder omkring deres produktion og reception.

Kvantitative metoder er imidlertid ikke det eneste, litteratursociologien praktiserer, og udgør heller ikke nødvendigvis den sociologiske kerne i feltet. Bl.a. Svedjedal fremhæver, hvordan de kvantitative studier oftest må suppleres med kvalitative dybdeboringer. Det gælder ikke bare i forhold til tekstlæsninger, hvor man kun kommer et stykke af vejen med stylometri og topicmodellering – henholdsvis stilistisk og tematisk tekstanalyse i stor skala. Lige så vigtig nærlæsningen stadig er i tekstanalysen, lige så vigtigt er det for litteratursociologien at arbejde med kvalitative metoder i analysen af litteraturens kontekster: produktion, distribution samt reception og brug af litteratur. Etnografiske tilgange såsom interview og observationsstudier spiller således en vigtig rolle, særligt i studier af læsere og læsekultur, ligesom analyser af litteraturens og bogens materielle paratekster og reception er centrale inden for feltet. I nærværende nummer er Hans Linds artikel et eksempel på et forsøg på metodeudvikling i den retning, idet artiklen giver en introduktion til “litterært feltarbejde” og dermed bygger videre på udviklingen af etnografiske tilgange i litteraturvidenskaben. Således bliver litteratursociologien udgangspunkt for at “åbne” litteraturvidenskaben for indsigter og metodiske tilgange fra f.eks. læserstudier, medievidenskab, biblioteks- og informationsvidenskab for ikke at tale om sociologi.¹²

Denne bevægelse mod en “åbning” af det litteraturvidenskabelige perspektiv er i de seneste år blevet videreført med et fokus på læsning og brug af litteratur, bl.a. anført af den engelske litteraturforsker Rita Felski. Mens mange litteratursociologiske studier opererer i periferien af den traditionelle litteraturvidenskab, eller med udgangspunkt i beslægtede discipliner som læserstudier eller forlagsstudier, er Felskis projekt bemærkelsesværdigt, fordi det kommer “inde fra” litteraturvidenskaben selv i et opgør med traditionel litteraturteori eller “Theory” i en amerikansk tradition. Felski har således været en af frontkæmperne i de *method wars*, der har raset internt i den amerikanske litteraturvidenskab i de sidste 10-15 år, idet hun rejser spørgsmålet om, hvordan litteraturforskere læser og bør læse, mest polemisk i *The Limits of Critique* (2015). Hun nærmer sig det litteratursociologiske perspektiv med sit ønske om at rette blikket ud over teksten og tage højde for det faktum, at tekster bliver læst og brugt på mangfoldige måder. Som hun skriver i *Uses of Literature* (2008): “More and more critics are venturing to ask what is lost when a dialogue with literature gives way to a permanent diagnosis, when the remedial reading of texts loses all sight of why we are drawn to such texts in the first place” (s. 1).

Metodisk finder Felski inspiration i aktør-netværk-teorien (ANT), fordi denne tilgang gør det muligt at studere litteraturen som en kraftfuld aktør, der virker i sociale netværk, og således, ved at opspore de forbindelser, den indgår i, undersøger litteraturens konkrete betydning for det sociale liv. ANT har i de seneste år også fundet vej ind i den mere etablerede litteratursociologiske tradition, bl.a. i *Höstens Böcker*, redigeret af Torbjörn Forslid et al. (2015), der undersøger litterær værdidannelse ved at følge aktører i det litterære felt, som f.eks. forlag og boghandlere, og

i Amy Hungerfords *Making Literature Now* (2016), der undersøger, hvordan aktuel skrive- og læsepraksis formes i netværk af bl.a. forfattere, redaktører og kritikere. ANT giver blik for detaljen, men ikke det overblik, som litteratursociologien traditionelt har stræbt efter; “ett systematisk studium av litteraturen som socialt fenomen och som system och institution i samhället” (s. 17), som Furuland f.eks. formulerer det i 1997. Siden ANT’s indtog har litteratursociologisk orienterede forskere derfor pragmatisk foreslået at kombinere det aktørperspektiv, som ANT lægger op til, med et generaliserende perspektiv, der formår at medregne de mere varige og stivnede strukturer og institutioner, der trods alt også præger litteraturens forhold til det sociale.¹³ Handesten fastholder således, at Bourdieu “har fat i noget væsentligt”, samtidig med at han tilføjer: “det er bare for lidt i forhold til den kompleksitet, der præger det litterære felt, og som udgør dynamikken i det” (s. 37). Han ønsker at tage hensyn til både “den kamp om magt, prestige og kapital, som Bourdieu fremhæver”, og “det, som Latour benævner ‘attachment’” (s. 37), dvs. de enkelte aktørers bevægelser, investeringer og affekter. Torben Jelsbaks undersøgelse af Tove Ditlevsens comeback i dette temanummer er metodologisk ude i samme ærinde, idet han medtænker såvel overordnede kampe om den gode smag i det litterære etablissement som betydningen af enkeltaktørers stærke læseoplevelser.

Diskussionens drejning: Kløfter og kritik

Som det fremgår af ovenstående, ser vi en udvikling, hvor litteraturvidenskaben og sociologien synes at nærme sig hinanden: hvor litteratursociologien er mindre afgrænset som selvstændigt “felt”, end det var for Escarpit i 1950’erne eller Furuland i 1970’erne, men hvor det litteratursociologiske perspektiv finder vej tilbage ind i litteraturvidenskaben på forskellig vis gennem alt fra digitale metoder til en teoretisk nyorientering mod brug og affekt. Denne udvikling afspejles i de oversigtsartikler over feltet, der er kommet i løbet af de sidste 30-40 år. Disse artikler deler en optagethed af feltets interdisciplinære spændinger, men leverer forskellige svar på, hvorvidt og hvordan det er muligt at overskride kløften mellem disciplinerne.

I oversigtsartiklen i *Critical Inquiry* fra 1988, “Mirrors, Frames, and Demons: Reflections on the Sociology of Literature”, fremstiller Ferguson, Desan og Griswold litteratursociologiens interdisciplinaritet som en yderst vanskelig affære. De fremhæver en kløft mellem samfundsvidenskab på den ene side og litteraturvidenskab på den anden, som efter deres mening er så afgrundsdyb, at litteratursociologien risikerer at knække midt over og blive landflygtig, uden at finde rodfæste i nogen af disciplinerne:

“ The most basic boundary line divides literary studies and social science, each of which confronts literature in a separate terrain. [...] Where social scientists use literature to reveal, exemplify, or interpret social processes, literary critics regard the literary work as an end in itself. [...] The very terms by which literary studies and sociology name their objects of study disclose the enormous gulf between the two. Literary critics look at works, writers and readers. They speculate about the *creation*, *reception*, and *interpretation* of literature. Social scientists, on the other hand, discuss books and literary institutions and dwell upon the *production*, *distribution*, and *consumption* of cultural products. (s. 422)

Det er selvfølgelig et forenklet billede af både litteraturvidenskaben og sociologien, der her stilles op. Litteraturvidenskaben hævdes udelukkende at forholde sig til teksten og dens umiddelbare producent (forfatteren) og recipient (læseren), men aldrig til en større kontekst, mens sociologien lige så snævert hævdes udelukkende at være interesseret i litteraturen som institution, marked og medium, uden hensyntagen til indholdet eller de motiver, der driver processen. Som vist i Lepenies' *The Rise of Sociology* er sociologien netop født ud af spændingsforholdet *Between Literature and Science*, som bogens undertitel lyder. Med de historiske briller på virker det uhensigtsmæssigt entydigt at placere sociologien på den ene side i den dikotomi, artiklens forfattere stiller op. Men i 1980'erne, da både sociologi og litteraturvidenskab for længst var blevet etableret som selvstændige felter, samtidig med at betegnelsen litteratursociologi endnu var levedygtig, var der altså en diskurs, der insisterede på at etablere og fastholde disse skel.

Kigger man længere frem i tiden, i årtierne efter 1988, ser man i metadiskursen omkring feltet en tiltagende interesse for at opløse skellene og således genetablere den rige udveksling mellem litteratur og sociologi, som disciplinen oprindeligt voksede ud af. English' oversigtsartikel fra 2010 er mest håbefuldt fremadskuende omkring netop muligheden for, at sociologien og litteraturvidenskaben vil nærme sig hinanden på nye måder:

“ It [the sociology of literature] has stealthily advanced on many fronts and seems now [...] to be arriving at a point of especially rich potential as both sociology and literary studies turn toward new, more rigorously 'descriptive' or 'pragmatic' approaches, rejecting the long-dominant paradigm of critique that has governed and limited the previous history of their encounters. (s. vii)

I stedet for at udpege en grundlæggende konflikt mellem litteraturvidenskab og sociologi anlægger English et diakront perspektiv med fokus på, hvordan bestemte paradigmer dominerer over hele linjen på tværs af discipliner i afgrænsede perioder. Han åbner et igangværende paradigmeskift inden for både sociologi og litteraturvidenskab fra en kritisk tradition til en nøgternt deskriptiv tilgang, som han forholder sig meget optimistisk til. Denne bevægelse er siden blevet endnu mere iøjnefaldende, ikke mindst i kraft af Felskis omtvistede forsøg på at overføre Latours sociologiske perspektiv til en litteraturvidenskabelig sammenhæng, som beskrevet ovenfor. Felski og Latour er fra hver deres disciplin fælles om at søge væk fra den kritisk distancerede tilgang til det, der undersøges – hvad enten der er tale om tekster eller sociale fænomener – og ser også begge løsningen i at rette blikket mod følelser og forbundethed; en bevægelse “from matters of fact to matters of concern” (Latour). Denne orientering må ses som del af en bredere tendens inden for kulturvidenskaberne til at interessere sig for virkning og affekt, som bl.a. også indbefatter affektteori (Barnwell, 559), og som rent metodisk ofte implicerer en vending mod sociologiens etnografisk inspirerede metoder – for vil man studere, hvordan litteraturen virker, er det oplagt at studere dem, den virker på.

Ferguson, Desan og Griswold beskriver i 1988 disciplinerne som fasttømrede størrelser: “The literary judge – whether critic, teacher, scholar, or creative writer –

identifies, often fervently, with the work of literature. No social science instills comparable psychic investment in the literary object” (s. 422). I lyset af de strømninger inden for både litteraturforskning og sociologi, der har skabt så meget debat i de seneste år, er det svært at genkende dette billede, hvor et følelsesmæssigt engagement hos litteraturforskeren bliver sat op over for en rent faktisk interesse for studieobjektet hos sociologen. Felski søger at geninstallere det følelsesmæssige engagement, som 1988-artiklen forudsætter hos litteraturforskeren, og som hun altså omvendt mener har manglet. Men hun gør det ved at vende sig *mod* sociologien, ikke ved at bevæge sig væk fra den. Litteraturens sociale dimensioner er for Felski også dens følelsesmæssige dimensioner. Netop fordi den betyder noget for mennesker, har den en social effekt og indvirkning i verden. At beskrive og fortolke disse processer er Felskis ærinde; et ærinde, hun selv har forbundet med begrebet postkritik.

Selvom Felski-Latour-alliancen stiller sig som fortaler for en opblødning af skellet mellem sociologi og litteratur, mellem hårde “facts” og bløde “concerns”, kan det dog diskuteres, om den reelt er kommet den dikotomiske tænkemåde til livs. I en nyere statusartikel over litteratursociologien fra 2015, “Enduring Divisions: Critique, Method, and Questions of Value in the Sociology of Literature”, problematiserer Ashley Barnwell den postkritiske vending i litteratursociologien, som fik vind i sejlene i perioden mellem Englishs 2010-artikel og hendes egen, og som hun mener hviler på en usand modstilling. Hun understreger, hvordan sociologien altid har været kritisk, at kritik faktisk “is that which is most sociological in the sociology of literature” (s. 556), og taler for at nuancere perspektivet på forholdet mellem de to fagtraditioner: “If we begin with the analytic premise that the texture of a particular iteration must be critical *or* creative, detecting *or* describing, skeptical *or* pragmatic, then we preclude the recognition of forms of cultural experience that draw their authority from a tangle of these perspectives” (s. 558). Barnwells indvending lægger op til at overveje, om kritik virkelig kun er noget, der udøves i akademiet og ikke også f.eks. kan være en grundkomponent i store læseoplevelser. Felski vil væk fra at læse det litterære værk som enten en afspejling af eller en enlig frontkæmper i heroisk oprør mod “konteksten” forstået som en kritisabel ideologisk konstruktion. Men at al kritik skal følge dette skema er ikke en selvfølge. Det er snarere én – amerikansk farvet og i Felskis udlægning også noget karikeret – udgave af kritik.

Diskussionen om det kritiske perspektiv er central for at forstå, hvordan litteraturvidenskab og sociologi forholder sig til hinanden, og i sidste ende hvad litteratursociologisk forskning er nu, og hvordan den navigerer mellem aktuelle tendenser inden for de to fagområder. Parallelt med at Felski og litteraterne vil lære at læse “ukritisk”, har der således været en modsat bevægelse i traditionelt kultursociologisk orienterede fagfelter, som forlagsstudier og boghistorie, hvor bl.a. australske Simone Murray har argumenteret for et behov for at genintroducere det kulturkritiske og kulturpolitiske perspektiv. Forlagsstudier, eller *publishing studies*, har ifølge Murray været præget af en mere deskriptiv tilgang, bl.a. som resultat af at meget forlagsforskning kommer “inde fra” branchen, i form af f.eks. memoarer eller “vidnesbyrd” fra forlagsfolk, eller har fokus på at kortlægge aktuelle udviklinger i branchen, mens boghistorien har en vis tendens til at fortabe sig i materialiteten og i fortiden. Murray ser et stort potentiale i at forbinde forskning i bogstudier med

den kulturkritiske tradition, som bl.a. præger *cultural studies* og peger på muligheder for at forbinde feltet med f.eks. postkoloniale perspektiver på bogkultur.¹⁴ Hun repræsenterer selv et forsøg på at få feltet i dialog med den kulturkritiske tradition, idet hun bl.a. har arbejdet med et feministisk perspektiv på bogudgivelse med fokus bl.a. på feministisk forlagsvirksomhed og kommercialiseringen af feministiske klassikere (Murray 2004). I nærværende nummer er Oscar Janssons artikel eksempel på et studie, der ligeledes undersøger moderne bogkultur ud fra et feministisk perspektiv, i dette tilfælde med udgangspunkt i et receptionsstudie.

Som et felt, der lever af spændingsforholdet mellem to discipliner, skærper litteratursociologien opmærksomheden over for de enkelte fagtraditioner og åbner diskussionen om deres eventuelle krydsninger. Felski vender sig mod sociologien for at komme hinsides (litteratur)kritikken, mens Murray vil gøre kultursociologisk orienterede discipliner som *publishing studies* eller studier i bogkultur mere (kultur-)kritiske. De to positioner vidner om bredden i den litteratursociologiske forskning nu. Den er, med English, “everywhere and nowhere”: Ingen steder er den et helt fasttømret “felt” i perfekt balance mellem to fagtraditioner. Alligevel er den “overalt” – f.eks. ser vi den litteratursociologiske kerneinteresse i Felskis opgør med en traditionel litteraturforskning, der bare interesserer sig for “samfundet i litteraturen” (eller, for den sags skyld, for “litteraturen uden samfundet”) og mindre for litteraturens betydning i samfundet, for læserne. Og vi ser den i Murrays forsøg på at forene klassiske studier af “litteratursamfundet”, af bogkultur og forlagsbranche, med et mere kulturkritisk perspektiv. I krydsfeltet mellem disse positioner, og rundt omkring dem, findes litteratursociologien nu.

Noter

- 1 Se John B. Thompsons *Merchants of Culture* (2013) og *Book Wars* (2021).
- 2 Af litteraturforskning fra de senere år, som er skrevet i samme ånd, kan nævnes Beth Driscolls *The New Literary Middlebrow: Tastemakers and Reading in the Twenty-First Century* (2014); Merve Emres *Paraliterary: The Making of Bad Readers in Postwar America* (2017) og Beth Blums *The Self-Help Compulsion: Searching for Advice in Modern Literature* (2020), der undersøger læsning af populærlitteratur som en integreret del af hverdagslivet.
- 3 Se f.eks. Jerome McGann *The Textual Condition* (1991), hvor han fremhæver forbindelsen mellem bogens “bibliografiske” og “lingvistiske” koder. Se også D.F. McKenzies “The Book as an Expressive Form” (1986), som ligeledes fremhæver en tilgang, der læser materialitet sammen med tekstuel betydning. I nyere tid har Bill Brown introduceret begrebet “textual materialism” om en tilgang til litteratur, der bevæger sig i spændingsfeltet mellem immateriel “tekst” og fysisk “bog” (Brown 2010).
- 4 Den seneste var antologien *Litteratursociologi* (1989), redigeret af Erland Munch-Petersen og udgivet af Bibliotekscentralen. Antologien samler svenske, norske og danske bidrag til feltet.
- 5 Se Hans Hertels *Litteraturens vanebrydere. Kritikere, forlæggere og lystlæsere. Det litterære liv i Danmark gennem 200 år*, som udkom i 1990 og i en revideret og udvidet udgave i 1998, genoptrykt 2018.
- 6 Cultural studies har, ligesom medievidenskab, traditionelt haft fokus på audiovisuelle medier, såsom tv, film og computerspil, mens bogkulturen har været mere overset. Eksempler på ny-

- ere forskning, som interesserer sig for litteratur som populærkultur, er Jim Collins' *Bring on the Books for Everybody* (2010) og Beth Driscolls *The New Literary Middlebrow* (2014), ligesom Lars Handesten, i en dansk kontekst, nyligt har skrevet om "underholdningslitteratur" (Handesten 2022). Desuden findes en række studier med fokus på bestsellers og bestsellerkultur, se bl.a. Jon Helgason, Sara Kärrholm og Ann Steiners *Hype: Bestsellers and Literary Culture* (2014) og Lars Handestens *Bestsellere* (2014).
- 7 Om nye former for læsning og læsekultur, se f.eks. Engberg et al. (red.) *The Digital Reading Condition* (2022); se også studier af læsning i det digitale lydbogsformat, f.eks. Tattersall Wallins *Sound Reading* (2022) og Have og Stougaard Pedersens *Digital Audiobooks: New Media, Users and Experiences* (2015); for studier i læsning/litteratur og sociale medier se f.eks. Bronwen Thomas' *Literature and Social Media* (2020); for studier i digitale distributionsformer og særligt streaming af bøger, se f.eks. Berglund og Tanderup Linkis' "Modelling Subscription-based Streaming Services for Books" (2022) samt Berglund og Steiner "Is Backlist the New Frontlist?: Large-Scale Data Analysis of Bestseller Book Consumption in Streaming Services" (2021).
  - 8 Eksempler på sådanne begreber, der finder vej ind i litteraturvidenskabelig og litteratursociologisk forskning, er f.eks. kuratering, der appliceres på forlagsvirksomhed og forlagets udvælgelsesproces, se f.eks. Bashkars *Curation* (2016); adaptation, som bl.a. Simone Murray udvikler med blik for, hvordan "litterær adaptation" fungerer i den større mediekulturelle sammenhæng, i *The Adaptation Industry* (2011), eller platforme og platformkultur, som anvendes for at forstå, hvordan store aktører som f.eks. Amazon eller streamingtjenester som Storytel og Bookbeat påvirker moderne litterær kultur, se f.eks. Berglund og Tanderup Linkis "Modelling Subscription-based Streaming Services for Books" (2022), Larsons "Streaming books: Confluencers, Kindle Unlimited and the platform imaginary" (2022) og Spjeldnæs' "Platformization and Publishing: Changes in Literary Publishing" (2022).
  - 9 Frows begreb om "regimes of reading" (2010) er et eksempel på denne interesse. Andre eksempler er case-studier som Megan Sweeneys *Reading is my Window* (2010) af indsatte kvinders læsning og Amy Hungerfords netværksfokuserede studie af litteraturproduktion i USA, *Making Literature Now* (2016).
  - 10 Om distant reading, se Franco Morettis "Conjectures on World Literature" (2000). For et opdateret perspektiv på digitaliseringens betydning for litteraturforskningen, se f.eks. Katherine Bodes *A World of Fiction: Digital Collections and the Future of Literary History* (2018).
  - 11 For eksempler på litteratursociologisk brug af digitale metoder med fokus på læsning og læservaner, se f.eks. Karl Berglunds studier af data om læseradfærd fra streamingtjenesten Storytel, "Introducing the Beststreamer: Mapping Nuances in Digital Book Consumption at Scale" (2021), og Elisa Tattersall Wallin og Jan Nolins studier af unges læsning gennem data fra Bookbeat, "Time to Read: Exploring the Timespaces of Subscription-Based Audiobooks" (2020).
  - 12 Eksempler på en litteraturetnografisk tilgang findes f.eks. i Förslid et al.: *Höstens böcker* (2015).
  - 13 Se også Héléne Buzelins "Unexpected Allies: How Latour's Network Theory Could Complement Bourdieusian Analyses in Translation Studies" (2005).
  - 14 Det skal nævnes, at der, efter Murray skrev sin artikel i 2008, har været en vis vending mod mere kritiske og særligt postkoloniale perspektiver inden for det boghistoriske forskningsfelt, noget som bl.a. afspejles på de årlige SHARP-konferencer ("Society of the History of Authors, Readers, and Publishers").

Litteratur

- Horkheimer, Max og T.W. Adorno (2004): *Oplysningens dialektik: filosofiske fragmenter*. København: Gyldendal.
- Barnwell, Ashley (2015): "Enduring Divisions: Critique, Method, and Questions of Value in the Sociology of Literature", i *Cultural Sociology* 9.4, s. 550-66.
- Berglund, Karl (2021): "Introducing the Beststreamer: Mapping Nuances in Digital Book Consumption at Scale". *Publishing Research Quarterly* (april 2021). <https://doi.org/10.1007/s12109-021-09801-0>.
- Berglund, Karl og Sara Tanderup Linkis (2022): "Modelling Subscription-based Streaming Services for Books", i *Memoires du Livres/Studies in Book Culture*, 13.1, s. 1-30.
- Berglund, Karl og Ann Steiner (2021): "Is Backlist the New Frontlist?: Large-Scale Data Analysis of Bestseller Book Consumption in Streaming Services", i *LOGOS: Journal of the World Publishing Community* 32.1, s. 7-24.
- Bhaskar, Michael (2016): *Curation: The Power of Selection in a World of Excess*. London: Piatkus.
- Blum, Beth (2020): *The Self-Help Compulsion: Searching for Advice in Modern Literature*. New York: Columbia University Press.
- Bode, Katherine (2018): *A World of Fiction: Digital Collections and the Future of Literary History*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Bourdieu, Pierre (1992): *Les Règles de l'art: genèse et structure du champ littéraire*. Paris: Seuil.
- Bourdieu, Pierre (1979): *La Distinction: critique sociale du jugement*. Paris: Editions de Minuit.
- Bourdieu, Pierre og Jean-Claude Passeron (1970): *La Reproduction: éléments pour une théorie du système d'enseignement*. Paris: Éditions de Minuit.
- Brown, Bill (2010): "Introduction: Textual Materialism", i *PMLA* 125.1, pp. 24-28.
- Buzelin, Hélène (2005): "Unexpected Allies: How Latour's Network Theory Could Complement Bourdieusian Analyses in Translation Studies", i *Translator* 11.2, s. 193-218.
- Certeau, Michel de, Luce Giard og Pierre Mayol (1980): *L'invention du quotidien*. Paris: Union Générale d'Éditions.
- Chartier, Roger (1995): *Forms and Meaning: Texts, Performances and Audiences from Codex to Computer*. Pennsylvania: University of Pennsylvania Press.
- Chartier, Roger (1991): *The Cultural Origins of the French Revolution*. Durham og London: Duke University Press.
- Collins, Jim (2010): *Bring on the Books for Everybody: How Literary Culture Became Popular Culture*. Durham og London: Duke University Press.
- Darnton, Robert (1979): *The Business of Enlightenment: A Publishing History of the Encyclopédie, 1775-1800*. Cambridge: Belknap.
- Driscoll, Beth (2014): *The New Literary Middlebrow: Tastemakers and Reading in the Twenty-First Century*. Basingstoke: Palgrave.
- Engberg, Maria, Iben Have og Birgitte Stougaard Pedersen (red.) (2022): *The Digital Reading Condition*. New York: Routledge.
- English, James F. (2010): "Everywhere and Nowhere: The Sociology of Literature After 'the Sociology of Literature'", i *New Literary History* 41.2, s. v-xxiii.
- Eagleton, Terry (1976): *Criticism & Ideology: A Study in Marxist Literary Theory*. London: NLB.
- Emre, Meve (2017): *Paraliterary: The Making of Bad Readers in Postwar America*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Escarpit, Robert (1972): *Bogen og læseren: udkast til en litteratursociologi*. København: Hans Reitzel.

- Escarpit, Robert (1970): *Litteratursociologi*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Escarpit, Robert (1958): *Sociologie de la littérature*. Paris: Presses Universitaires de France.
- Felski, Rita (2015): *The Limits of Critique*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Felski, Rita (2008): *Uses of Literature*, Malden: Blackwell.
- Ferguson, Priscilla Parkhurst, Philippe Desan og Wendy Griswold (1988): "Mirrors, Frames, and Demons: Reflections on the Sociology of Literature", i *Critical Inquiry* 14.3, s. 421-430.
- Förslid, Torbjörn, Jon Helgason, Lisbeth Larsson, Christian Lenemark, Anders Ohlsson og Ann Steiner (2015): *Höstens Böcker: Litterära värdeförhandlingar 2013*. Stockholm: Makadam.
- Frow, John (2010): "On Midlevel Concepts", i *New Literary History* 41.2, s. 237-252.
- Fuller, Danielle og DeNel Rehberg Sedo (2013): *Reading Beyond the Book: The Social Practices of Contemporary Literary Culture*. New York: Routledge.
- Fürst, Henrik (2019): *Debutant! Vägar till skönlitterär debut och ett särskilt uppmärksammat mottagande*. Avdelningen för litteratursociologi, Uppsala Universitet.
- Furuland, Lars ([1997] 2012): "Litteratur och samhälle", i Johan Svedjedal (red.): *Litteratursociologi*. Lund: Studentlitteratur, s. 15-50.
- Griswold, Wendy (1993): "Recent Moves in the Sociology of Literature", i *Annual Review of Sociology* 19.1, s. 455-467.
- Griswold, Wendy et al. (2005): "Reading and the Reading Class in the Twenty-First Century", i *Annual Review of Sociology* 31.1, s. 127-141.
- Handesten, Lars (2022): "Litterær underholdning", i *Passage* 37.3, s. 1-24.
- Handesten, Lars (2018): *Litteraturen rundt: aktører i det litterære felt*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Handesten, Lars (2014): *Bestsellere: en litteratur- og kulturhistorie om de mest solgte bøger i Danmark siden 1980*. Hellerup: Spring.
- Hebdige, Dick (1979): *Subculture*. New York: Routledge.
- Helgason, Jon, Sara Kärrholm og Ann Steiner (red.) (2014): *Hype: Bestsellers and Literary Culture*. Lund: Nordic Academic Press.
- Hertel, Hans (1972): "Det litterære system i Danmark", i *Bogen og læseren: udkast til en litteratursociologi*, Robert Escarpit. København: Hans Reitzel, s. 165-305.
- Kristensen, Peter Søby (1976): *Litteratursociologi*. København: Gyldendal.
- Lepenes, Wolf (1988): *Between Literature and Science: The Rise of Sociology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Larson, Christine (2022): "Streaming Books: Confluencers, Kindle Unlimited and the Platform Imaginary". *Communication, Culture and Critique* 15, s. 520-530.
- Latour, Bruno (2004): "Why Has Critique Run out of Steam? From Matters of Fact to Matters of Concern", *Critical Inquiry* 30, s. 225-248.
- Lukács, Georg (1920): *Die Theorie des Romans. Ein geschichtsphilosophischer Versuch über die Formen der großen Epik*. Berlin: Paul Cassirer.
- Löwenthal, Leo (1984 [1948]): "On Sociology of Literature". *Literature and Mass Culture*. London: Transaction Books, s. 257-273.
- Marsden, Stevie og Rachel Noorda (2019): "Twenty-First Century Book Studies: The State of the Discipline". *Book History*, 22, s. 370-397.
- McGann, Jerome (1991): *The Textual Condition*. Princeton: Princeton University Press.
- McGurl, Mark (2021): *Everything and Less: The Novel in the Age of Amazon*. London og New York: Verso.

- McKenzie, D.F. (1986): "The Book as an Expressive Form," i *The Panizzi Lectures, 1985: Bibliography and the Sociology of Text*. London: British Library.
- Moretti, Franco (2000): "Conjectures on World Literature". *New Left Review* 1, s. 54-68.
- Munch-Petersen, Erland, red. (1989): *Litteratursociologi*. Bibliotekscentralen.
- Murray, Padmini Ray og Claire Squires (2013): "The Digital Publishing Communications Circuit". *Book 2.0* 3.1, s. 3-23.
- Murray, Simone (2004): *Mixed Media: Feminist Presses and Publishing Politics*. London, Sterling, Virginia: Pluto Press.
- Murray, Simone (2006): "Publishing Studies: Critically Mapping Research in Search of a Discipline." *Publishing Research Quarterly* 22.4, pp. 3-25.
- Murray, Simone (2011): *The Adaptation Industry: The Cultural Economy of Contemporary Literary Adaptation*. New York: Routledge.
- Murray, Simone (2018): *The Digital Literary Sphere. Reading, Writing and Selling Books in the Internet Era*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Radway, Janice (1984/1991): *Reading the Romance: Women, Patriarchy, and Popular Literature*. Chapel Hill and London: The University of North Carolina Press.
- Spjeldnæs, Kari (2022): "Platformization and Publishing: Changes in Literary Publishing". *Publishing Research Quarterly* 38, s. 782-794.
- Svedjedal, Johan, red. (2012): *Litteratursociologi: Texter om litteratur och samhälle*. Lund: Studentlitteratur.
- Svedjedal, Johan (2012): "Det litteratursociologiska perspektivet", i Johan Svedjedal (red.): *Litteratursociologi: Texter om litteratur och samhälle*, Lund: Studentlitteratur, s. 73-102.
- Sørensen, Peer E. (1973): *Elementær litteratursociologi: et essay om litteratursociologiske grundproblemer*. Kongerslev: GMT.
- Tattersall Wallin (2022): *Sound Reading*. Högskolan i Borås.
- Tattersall Wallin, Elisa og Jan Nolin (2020): "Time to Read: Exploring the Timespaces of Subscription-Based Audiobooks". *New Media & Society* 22.3, s. 470-488.
- Thomas, Bronwen (2020): *Literature and Social Media*. New York: Routledge.
- Thompson, John B. (2021): *Book Wars. The Digital Revolution in Publishing*. Cambridge: Polity Press.
- Thompson, John B. (2013): *Merchants of Culture. The Publishing Business in the Twenty-First Century*. Cambridge: John Wiley & Sons.
- Vána, Jan (2020): "More Than Just a Product: Strengthening Literature in Sociological Analysis". *Sociology Compass* 14.6.
- Wolfson, Tod (2015): "Birmingham School", i Daniel Thomas Cook og J. Michael Ryan (red.): *The Wiley Blackwell Encyclopedia of Consumption and Consumer Studies*, Chichester, West Sussex: Wiley Blackwell, s. 47-48.